

Deklaracija o pravicah ženske in državljanke

Olympe de Gouges

DEKLARACIJA O PRAVICAH ŽENSKE IN DRŽAVLIJANKE

Urednica: Eva D. Bahovec

Prevod: Jasna Hrastnik in Tatjana Jurkovič

Spremna beseda: Eva D. Bahovec

Strokovni pregled: Robin Dolar, Polona Mesec

Oblikovanje in naslovnica: Kaja Dolar, Gašper Mlakar

Založnik: Društvo za kulturološke raziskave

Izdajatelj: Mesto žensk – Društvo za promocijo žensk
v kulturi

Priprava za tisk: Društvo za kulturološke raziskave

Tisk: Kaktus, d. o. o.

Naklada: 100 izvodov

Cena: brezplačna distribucija

© Društvo za kulturološke raziskave 2019

Publikacija ob proslavi 100. obletnice Filozofske fakultete

Univerze v Ljubljani in 25. obletnice Festivala Mesto žensk.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-055.2
305-055.2(44)"17"

GOUGES, Olympe de, 1748-1793

Pravice ženske : deklaracija o pravicah ženske in državljanke / Olympe de Gouges ; [prevod Jasna Hrastnik in Tatjana Jurkovič ; spremna beseda Eva D. Bahovec] ; [izdajatelj] Mesto žensk - Društvo za promocijo žensk v kulturi. - Ljubljana : Društvo za kulturološke raziskave, 2019. - (Zbirka Delta)

Prevod dela: Les droits de la femme

ISBN 978-961-90421-6-8

COBISS.SI-ID 301811456

OLYMPE DE GOUGES

PRAVICE ŽENSKE

Deklaracija o pravicah ženske in državljanke

Društvo za kulturološke raziskave

Mesto žensk – Društvo za promocijo žensk v kulturi

Ljubljana 2019

OLYMPE DE GOUGES

PRAVICE ŽENSKE

Kraljici

Gospa, ker nisem vajena besed, s katerimi se ogovarja Kralja, v tem spisu, ki vam ga posvečam v znak spoštovanja, ne bom uporabljala prilizljivega laskanja Dvorjanov. Gospa, nameravam vam govoriti iskreno. Nisem čakala, naj se tako izrazim, obdobja Svobode; enak pogum sem izkazovala v času, ko je zaslepljenost despotov kaznovala tako plemenit pogum.

Ko vas je vse Cesarstvo obtoževalo in krivilo za svoje stiske, sem v tistem težavnem in nemirnem času jaz edina imela pogum, da sem vas branila. Nikoli nisem mogla verjeti, da bi Princesa, ki je bila od malega obdana s plemenitostjo, imela vse pregrehe nizkotnosti.

Da, Gospa, ko sem videla nad vami dvignjen meč, sem vrgla svoje pripombe med tisti meč in žrtev; toda danes, ko vidim, da od blizu opazujejo množico najetih upornikov in da jo brzdajo s strahom pred zakoni, vam bom povedala, Gospa, kar vam tedaj ne bi.

Če tujec nosi sabljo v Franciji, v mojih očeh niste več tista po krivem obtožena Kraljica, tista zanimiva Kraljica, temveč neizprosna sovražnica Francozov. Ah, Gospa, pomislite, da ste mati in soproga; zastavite ves svoj ugled za vrnitev Princev. Ta ugled tako modro uporabljen, krepi krono očeta, jo ohrani za sina in vam povrne ljubezen Francozov. To častno posredovanje je prava naloga Kraljice. Intrige, spletke, krvavi načrti bi pospešili vaš padeč, če bi lahko posumili, da ste zmožni podobnih namer.

Naj vas, Gospa, zaznamuje, vzbudi vašo željo in pritegne vaš pogled neka plemenitejša zaposlitev. Samo tista, ki jo je naključje povzdignilo na visok položaj, ima pravico dati takšno težo razmahu Ženskih Pravic in pospešiti njihov razvoj. Če bi bili manj izobraženi, Gospa, bi se lahko bala, da bodo vaši posebni interesi prevladali nad interesi vašega spola. Vi ljubite slavo; premislite, Gospa, da so največji zločini ovekovečeni prav tako kot največje vrline; a kako različni sta njihovi slavi v analih zgodovine. Ena je vedno vzor, druga pa je za vekomaj prekletstvo človeškega rodu.

Nikoli vas ne bodo obdolžili zločina, če boste skušali prenoviti običaje in dati svojemu spolu ves ugled, ki si ga tako želi. Na nesrečo novega režima pa to ni delo enega dne. Ta Revolucija bo izvedena šele, ko se bodo vse

ženske zavedale svoje ženske usode in izgubljenih pravic. Podpirajte gospa, tako lep boj; branite ta nesrečni spol in kmalu bo na vaši strani pol kraljestva in vsaj še tretjina preostalega.

S takšnimi, Gospa, s takšnimi podvigi se morate odlikovati in zanje zastaviti svoj ugled. Verjemite mi, Gospa, naše življenje je bore malo vredno, predvsem za Kraljico, če to življenje ni olepšano z ljubeznijo do ljudstva in z večjo dražestjo dobrodelnosti.

Če jeres, da Francozi oborožujejo proti svoji Domovini vse svoje sile, zakaj? – zaradi ničevih predprav, zaradi praznih upov. Verjemite, gospa, če sodim po tem, kar čutim, bo monarhistična stranka uničila samo sebe, da bo zapustila vse tirane in vsa srca se bodo združila okrog Domovine, da bi jo branila.

Takšna, Gospa, takšna so moja načela. Ko vam govorim o domovini, se mi namen tega posvetila izmika izpred oči. Tako vsak dober Državljan žrtvuje svojo slavo, svoje interese, ko so ti usklajeni z interesi domovine.

Z najglobljim spoštovanjem, Gospa, sem vaša ponižna in poslušna podložnica

Olympe de Gouges

Pravice ženske

Moški, si sposoben biti pravičen? Ženska je, ki ti zastavlja to vprašanje, vsaj te pravice ji ne boš odvzel. Povej mi! Kdo ti je dal suvereno oblast, da zatiraš moj spol? Tvoja moč? Tvoje sposobnosti? Opazuj stvarnika v njegovi modrosti, opazuj naravo v vsej njeni veličini, ki se ji, kot se zdi, želiš približati in mi pokaži, če si upaš, primer takšne tiranske oblasti.¹

Povrni se k živalim, povprašaj elemente, preučuj rastline in na konce bežno poglej še vse preobrazbe v organizirani materiji, in uvidi, ko ti ponujam možnosti za to. Išči, brskaj in razloči, če moreš, spole v upravljanju narave. Povsod jih boš našel pomešane, povsod v skladni skupnosti sodelujoč pri tej nesmrtni mojstrovini.

Samo moški se je okitil s svojo izjemnostjo. Čuden, slep, napihnjen z znanostjo in izrojen, hoče v tem stoletju razsvetljenja in modrosti v svoji najbolj ostudni nevednosti despotsko ukazovati spolu, ki je prejel vse intelektualne vrline; uživati hoče sadove Revolucije ter zahtevati svoje pravice do enakosti, da ne rečem še kaj več.

---

¹ Od Pariza do Peruja, od Japonske do Rima je po mojem najbolj beda-sta žival človek.

Deklaracija o pravicah ženske in državljanke

ki naj jo odredi narodna Skupščina na svojih zadnjih sejah ali na seji prihodnjega zakonodajnega sveta.

PREAMBULA

Matere, hčere, sestre, predstavnice Naroda, zahtevajte vključitev v Narodno skupščino. Ker menijo, da so neznanje, pozaba ali prezir ženskih pravic edini vzrok za javno gorje in pokvarjenost oblasti, so se odločile, da v svečani deklaraciji predstavijo naravne neodtujljive in svete pravice žensk, da bi ta deklaracija, stalno na očeh vseh članov družbe, te neprestano spominjala njihovih pravic in dolžnosti, da bi sklepi ženske oblasti in sklepi moške oblasti, ki bi jih vsak trenutek lahko primerjali s smotrom katere koli družbene institucije, bili bolj spoštovani, da bi se zahteve Državljanek, ki bodo odslej temeljile na preprostih in neizpodbitnih načelih, vedno branile v prid Ustavnosti, zdravi morali in sreči vseh.

Zato spol, ki je superioren po lepoti in pogumu v materinskih mukah, v prisotnosti in pod okriljem Najvišjega, priznava in razglša naslednje Pravice ženske in Državljanke:

Prvi člen

Ženska se rodi svobodna in moškemu ostane enaka po pravicah. Socialne razlike so lahko utemeljene le v skupni koristi.

II

Namen vsakega političnega združenja je ohranitev naravnih in nezastarljivih pravic Ženske in Moškega: pravice do svobode, lastnine, varnosti in predvsem do upora zoper zatiranje.

III

Načelo vsake suverenosti se bistveno nahaja predvsem v Narodu, ki ni nič drugega kot skupnost ženske in moškega; nobeno telo, noben posameznik ne more izvajati oblasti, ki ne izhaja izrecno iz tega.

IV

Svoboda in pravičnost sta v tem, da se odpovemo vsemu, kar pripada drugemu; tako je uveljavljanje naravnih pravic ženske omejeno le z nenehno tiranijo moških; te meje se morajo spremeniti preko zakonov narave in razuma.

V

Zakoni narave in razuma prepovedujejo vsa družbi škodljiva dejanja; ničesar, kar ti modri in božanski zakoni

ne prepovedujejo, ne more preprečiti, in nikogar ne moremo prisiliti, da dela to, česar ti zakoni ne odredajo.

VI

Zakon mora biti izraz splošne volje; vse Državljanke in Državljeni si morajo osebno in prek svojih predstavnikov prizadevati za njegovo oblikovanje; Zakon mora biti enak za vse; vsem Državljankam in Državljanom, ki so pred njim enaki, morajo biti enako dostopni vsi častni nazivi, položaji in poklici, v skladu z njihovimi sposobnostmi, vrlinami in nadarjenostjo.

VII

Nobena ženska ni izvzeta; obsojena, aretirana in zaprta je v primerih, ki jih določa zakon. Ženske se pokoravajo temu strogemu zakonu tako kot moški.

VIII

Zakon odreja samo kazni, ki so nujno in nesporno potrebne, in nihče ne more biti kaznovan po zakonu, ki ni bil izoblikovan in razglašen pred kaznivim dejanjem in veljaven tudi za ženske.

IX

Vsako žensko, ki je bila razglašena za krivo, zakon strogo kaznuje.

X

Nihče ne sme biti preganjan zaradi svojih stališč; ženska ima pravico povzpeti se na morišče; enako pa mora imeti tudi pravico povzpeti se na Tribuno; če njeni nastopi ne motijo javnega reda, določenega z zakonom.

XI

Svobodno izražanje misli in mnenj je ena najdragocenejših pravic ženske, ker ta svoboda zagotavlja zakonitost očetovstva. Zato lahko vsaka Državljanica svobodno izjavi: *sem mati otroka, ki pripada vam*; ne da bi jo kak barbarski predsodek silil k prikrivanju resnice; razen v primerih izrabljanja te svobode, določenih z zakonom.

XII

Pravice ženske in državljanke morajo biti zajamčene, ker to zahteva splošna korist; jamstvo teh pravic mora biti uzakonjeno v korist vseh in ne le v posebno korist tistih, ki jim je zagotovljeno.

XIII

Dajatve za vzdrževanje javnega reda in stroške uprave so za ženske in za moške enake; ženska sodeluje pri vseh tlakah, pri vseh napornih opravilih; v enaki meri mora sodelovati tudi pri delitvi položajev, poklicev, nalog, častnih nazivov in dejavnosti nasploh.

XIV

Državljeni in državljanke imajo pravico, da sami ali prek svojih predstavnikov ugotavljajo potrebnost javnih dajatev. Državljanke se z njimi lahko strinjajo le, če jim je priznana enaka delitev ne le imetja, temveč tudi javne uprave, in pravica določanja deleža, osnove, terjanja in trajanja davkov.

XV

Ženske, ki so se v dajatvah pridružile moškim, imajo pravico, da od katerega koli javnega uradnika zahtevajo poročilo o stroških njegove administracije.

XVI

Vsaka družba, v kateri varstvo pravic ni zagotovljeno ali delitev moči ni določena, nima Ustave; če večina posameznikov, ki tvorijo Narod, ni sodelovala pri oblikovanju Ustave, ta ni veljavna.

XVII

Lastninska pravica pripada obema spoloma, ne glede na to, ali živita skupaj ali ločeno; lastnina je nedotakljiva in sveta pravica vsakogar; kot resnična dediščina narave ne more biti nikomur odvzeta, razen ko to zahteva zakonito ugotovljena javna potreba, in v pogojih pravične in predhodne odškodnine.

POSTAMBULA

Ženska, prebudi se! Klic razuma se razlega po vsem univerzumu. Spoznaj svoje pravice! Mogočno cesarstvo Narave ni več obdano s predsodki, fanatizmom, praznoverjem in lažmi. Luč resnice je razpršila vse sence neumnosti in nezakonitega prilaščanja. Moški suženj je povečal svojo moč, moral se je zateči k tvoji, da bi zatrl svoje okove. Ko se je osvobodil, je postal krivičen do svoje družice. O, ženske, ženske, kdaj boste spregledale? Kakšne prednosti vam je prinesla revolucija? Še večji prezir, še bolj očitno zaničevanje. V stoletjih pokvarjenosti ste vladale le moških slabostim. Vaš imperij je uničen, kaj vam torej preostaja? Prepričanje o nepravičnosti moških. Zahteva po vaši dedovini, temelječa na modrih odlokih Narave. Česa naj bi se bale pri tako lepem podvigu? Dobrih besed zakonodajalca pri stavbi v Kani? Se mar bojite, da vam naši francoski Zakonodajalci, korektorji te morale, ki je bila tako dolgo privesek politike, a zdaj ni več na mestu, ponovili: ženske, kaj imate skupnega z nami? Vse, bi jim odgovorile. Če bi se v svoji slabosti upirali, da postavijo to nedoslenost v nasprotje s svojimi načeli, njihovemu ničevemu domišljanju o večvrednosti pogumno ugovarjate z močjo razuma; združite se pod praporom

filozofije, pokažite vso moč svojega značaja in kmalu se bodo ti oholeži plazili pred vašimi nogami, vendar ponosni, da z Vami delijo bogastvo Najvišjega Bitja. V vaši moči je, da premagate vse ovire, ki vam jih nastavljajo; samo hoteti morate. Preidimo zdaj k strašnemu opisu vašega prejšnjega položaja v družbi; in ker je v tem trenutku govor o narodovi vzgoji, poglejmo, ali bodo naši zakonodajalci pametno razmišljali o izobraženi ženski.

Ženske so storile več slabega kot dobrega. Prisila in prikrivanje sta bili njihova usoda. Kar jim je bilo odvzeto s silo, so pridobile nazaj z zvijačo; zatekle so se k vsem svojim čarom in niti najbolj neoporečen se jim ni mogel upreti. Strup, bodalo, vse jim je bilo pokorno. Vladale so nad zločinom prav tako pa nad vrlino. Predvsem francoska vlada je bila stoletja odvisna od nočnega upravljanja žensk; v ministrskem svetu za njihovo radovednost ni bilo skrivnosti; veleposlaništvo, poveljstvo, ministrstvo, predsedništvo, papeštvo,² kardinalstvo, skratka vse, kar pomeni moško neumnost, profano in posvetno, vse je bilo podrvženo pokvarjenosti in častihlepnosti tega spola, ki je bil prej zaničevanja vreden, a spoštovan, zdaj po revoluciji pa spoštovanja vreden, a zaničevan.

---

² G. de Bernis, tako kot Madame de Pompadour.

Koliko opažanj bi lahko ponudila v takšnem nizanju nasprotij? Za to mi zadostuje le trenutek, a ta trenutek bo pritegnil pozornost najbolj oddaljenih zanamcev. V času *ancien régime* je bilo vse izkrivljeno, vse je bilo sprijeno; toda, mar ni mogoče zaznati izboljšanja stvari v samem bistvu teh pregreh? Ženski je zadostovalo, da je bila lepa in prijazna; če je imela ti dve prednosti, so pred njenimi nogami ležala vsa bogastva. Če tega ni izkoristila, je bila čudaška ali pa je gojila nenavadno filozofijo, ki jo je privedla do zaničevanja bogastva; torej je veljala le za trdoglavko. Najbolj nespodobna je z zlatom kupovala spoštovanje. Ženski mešetarski posli so bili neka vrsta obrti, ki so se je naučile v prvem razredu, a odslej ne bo imela več veljave. Če bi jo še imela, bi bila Revolucija izgubljena in bi v novih odnosih ženske še vedno ostale pokvarjene. Pa vendar, ali si razum lahko prikriva, da so ženski vse druge poti do bogastva zaprte, da jo moški kupuje, kakor sužnjo na obalah Afrike? Razlika je velika, to vemo. Sužnja vlada gospodarju; toda če ji gospodar da svobodo brez povračila, in to v letih, ko je sužnja že izgubila vse svoje čare, kaj se bo zgodilo s to nesrečnico? Zavržena igračka, celo vrata dobrodelnosti so ji zaprta; revna je in stara, pravijo; zakaj si ni znala ustvariti bogastva? Drugi, še bolj zanimivi primeri, se ponujajo razumu. Mlado, neizkušeno dekle, ki jo je zapeljal moški, ki ga ljubi, bo zapustilo starše, da bi mu

sledilo; nehvaležnej se je bo po nekaj letih odrekel in bolj ko se je postarala ob njem, bolj nečloveška bo njegova nezvestoba. Zapustil jo bo tudi, če bo imela otoke. Če bo bogat, bo mislil, da mu ni treba deliti bogastva s svojimi plemenitimi žrtvami. Če ga kakšna obljuba veže na dolžnosti, jo bo prekršil in se nadejal vsega od zakonov. Če je poročen, zanj vse druge obveznosti ne veljajo. Kakšen zakon je torej treba oblikovati, da bi izruvali zlo s korenino vred? Zakon o delitvi imetja med moškimi in ženskami in zakon o javnem upravljanju. Razumljivo je, da tiste, ki je rojena v bogati družini, z enako delitvijo veliko pridobi. Toda kakšna je usoda zaslužne in vrle ženske iz revne družine? Revščina in ponižanje. Če se ravno ne odlikuje v glasbi ali slikarstvu, so zanjo vse javne funkcije nedostopne, četudi ima vse spodobnosti. Podati hočem le oris stvari, poglobila jih bom v novi izdaji vseh svojih političnih del, ki jih nameravam objaviti v prihodnjih dneh, skupaj z opombami.

Svoj tekst nadaljujem z opisom nravi. Poroka je grobnica zaupanja in ljubezni. Poročena ženska lahko nekaznovano rojeva nezakonske otroke svojemu možu in jim daje imetje, ki jim ne pripada. Neporočena ima le eno bedno pravico: stari in nečloveški zakoni njenim otrokom prepovedujejo pravico do imena in imetja njihovih očetov in o tem ni bilo izoblikovanih še nobenih

zakonov. Če se moj poskus, da bi svojemu spolu dala častno in pravično spoštovanje o tem zdi nesmiseln in nemogoč, prepuščam čast, da obravnavajo ta problem, moškimi, ki bodo prišli za menoj; a medtem ko čakamo, mu lahko utremo pot z narodovo vzgojo, prenovitvijo običajev in zakonskimi dogovori.

Oblika družbenega dogovora med moškimi in žensko

Midva, N. in N., se po svoji volji združujeva za čas najinega življenja in za čas najinih vzajemnih nagnjenj pod naslednjimi pogoji: nameravava in hočeva združiti najini imetji v skupnost in si pridržujeva pravico, da ga ločiva v dobro najinih otrok in tistih, ki jih lahko imava iz posebnih nagnjenj; in vzajemno priznavava, da najino imetje neposredno pripada najinim otrokom ne glede na to, v čigavih posteljah so bili spočeti, in da imajo vsi, brez razlik, pravico nositi ime očetov in mater, ki so jih priznali, in priznavava zakon, ki kaznuje zanikanje svoje lastne krvi. Prav tako se zavezujeva, da bova v primeru ločitve razdelila najino premoženje in razdvojila delež, ki po zakonu pripada najinim otrokom; in da v primeru trajne zveze polovica imetja tistega, ki bi prej umrl,

pripade njegovim otrokom; in če bi eden umrl brez otrok, bi preživeli podedoval pravico, razen če bi umirajoči določil polovico skupnega imetja komu drugemu.

Približno takšna je oblika zakonskega akta, ki ga predlagam. Ob branju tega čudnega spisa že vidim, kako se proti meni dvigajo svetohlinci, ozkosrčneži. Duhovščina in vsa peklena klika. Toda kakšno moralno oporo bo nudil modrim, ki si prizadevajo, da bi dosegli pravičnejše vladanje? V nekaj besedah bom podala konkreten dokaz za to. Bogatemu Epikurejcu brez otrok se ne zdi nič narobe, če obiskuje svojega revnega soseda, da mu poveča družino. Ko pa bo obstajal zakon, ki bo revni ženski dajal pravico, da od bogatega zahteva, da posvoji svoje otroke, bodo družbene nravi čistejše. Mogoče bo ta zakon varoval interese skupnosti in brzdal nered, ki vodi toliko žrtev v zavetišča ponižanja, nizkotnosti in degeneracije človeških načel, kjer že dolgo ječi narava. Naj torej klevetniki zdrave filozofije prenehajo nasprotovati prvobitnim običajem, ali pa naj se poglobijo v vir svojih citatov.³

Želela bi še en zakon, ki bi ščitil vdove in gospodične, prevarane z lažnimi obljubami moškega, s katerim naj bi se poročile; želela bi, pravim, da bi ta zakon prisilil

---

³ Tako je imel Abraham zakonite otroke z Agar, služabnico svoje žene.

nestalneža, da drži svojo obljubo ali pa plača odškodnino sorazmerno svojemu premoženju. Želela bi tudi, da bi bil zakon strog do žensk, vsaj do tistih, ki bi se drznile zateči se k zakonu, ki so ga same prekršile s svojim neprimernim vedenjem, če bi imeli dokaz o tem. Istočasno bi želela, kot sem to izrazila v delu iz leta 1788, *Prvobitna sreča moškega*, da bi javna dekleta nastanili v za ta namen določene mestne četrti. Niso javne ženske tiste, ki najbolj kvarijo moralo, ampak salonske dame. Ko bi se poboljšale te, bi se spremenile tudi prve. Niz teh sprememb bi sprva povzročil nered, nato pa bi korak za korakom končno privedel do dovršene skupnosti.

Ponujam nepremagljiv način, ki bi povzdignil dušo žensk: to je, da se ženske pridružijo moškim v vseh njihovih opravilih. Če se moškemu zdi ta način neizvedljiv, naj deli svoje premoženje z žensko, vendar ne po svoji kaprici, temveč v skladu z modrostjo zakonov. Predsodki izginjajo, morala se prečisti in narava dobi nazaj svoje pravice. Temu dodajte še poroko duhovnikov in Kralja, utrujenega na svojem prestolu, pa francoska vlada ne more več propasti.

Treba je, da povem še nekaj besed o težavah, ki jih, kot pravijo, povzroča odlok v korist obarvanih prebivalcev na naših otokih. Tam narava drhti od groze, tam se razum in človečnost še nista dotaknila zakrnelih duš;

predvsem tam razločevanje in nesloga razburjata prebivalce. Ni težko ugotoviti, kdo podpihuje ta podžigalski ogenj; v samem srcu Narodne skupščine so; v Evropi prižigajo ogenj, ki bo zajel Ameriko. Koloni hočejo despotsko vladati nad ljudmi, katerih očetje so in bratje, in brez poznavanja pravic narave iščejo njihov izvor v najmanjšem odtenku svoje krvi. Ti nečloveški Koloni pravijo: naša kri kroži po vaših žilah, toda če bo potrebno, jo bomo prelili, da bi potešili našo sprijenost in naše slepo častihlepje. Prav v teh krajih, ki so najbliže naravi, oče ne pozna svojega sina; gluhi so za krike krvi, zaduši vse njene čare. Kaj lahko pričakujemo od upora kolonom? Zatreti ta upor z nasiljem bi pomenilo narediti ga grozljivega, pustiti ga še naprej v okovih, bi pomenilo usmeriti vso pokvarjenost v Ameriko.

Zdi se, da božanska roka povsod razliva apanažo človeka: *svobodo*. Samo zakon ima pravico zatreti to svobodo, če se izrodi v razuzdanost; toda ta zakon mora biti enak za vse, predvsem pa mora omejiti pooblastila Narodne skupščine z dekretom, ki ga narekujejo previdnost in pravičnost. Naj bo enako veljaven tudi za francosko državo in naj bo enako pozoren do novih izrabljanj, kakor je bil do starih, ki iz dneva v dan postajajo vse grozljivejša. Sem tudi mnenja, da bi bilo treba spraviti izvršilno in zakonodajalno oblast, kajti zdi se mi, da je ena vse, druga pa nič; to pa bo privedlo,

morda žal, do pogube francoskega cesarstva. Ti dve oblasti se mi zdita kakor moški in ženska, ki morata biti združena,⁴ vendar enaka po moči in vrlini, da bi bila dober par.

Torej je res, da noben posameznik ne more ubežati svoji usodi; to sem danes izkusila. Odločila sem se, da si v tem pisanju ne bom dovolila niti najmanjše besede za smeh, vendar je usoda odločila drugače – takle je bil dogodek:

Varčevanje ni prepovedano, zlasti ne v teh časih bede. Živim na deželi. Danes zjutraj ob osmih sem šla iz Auteuila in se odpravila proti cesti, ki pelje iz Pariza do Versaillesa, kjer večkrat naletiš na tiste slavne krčme, ki mimoidoče poberejo za majhen denar. Brez dvoma me že od zjutraj zasleduje nesrečna zvezda. Prispem do zapornice, kjer ne najdem niti nesrečne aristokratske kočije. Spočijem si na stopnicah tiste nesramne stavbe, ki je skrivala prodajalce. Odbije deveta ura in nadaljujem svojo pot; uzrem vozilo, vstopim in prispem na Pont-Royal ob četrtna deset, kot je kazalo na dveh različnih urah. Vzamem kočijo in odhitim k tiskarju na ulici Christine, saj grem lahko tja samo zjutraj; ob popravljanju korekturnih pol mi vedno ostane še kaj za

---

⁴ Na čarobni večerji gospe de Mervilla je Ninon vprašala, kdo je ljubica Ludvika XVI. Odgovorili so ji, da je to Narod, ta ljubica bi pokvarila vlado, če bi si vzela preveč oblasti.

postoriti, če strani niso dobro stisnjene in popolnjene. Ostanem približno dvajset minut in, utrujena od hoje, stavljenja in tiskanja, se odločim, da si privoščim kopel v četrti Templja, kamor sem bila namenjena jest. Prispem ob tri četrt na dvanajsto, kot kaže ura v kopališču; kočijažu sem bila torej dolžna za uro in pol; toda da se ne bi z njim prepirala, mu dam 48 soldov; zahteva več, kot ponavadi, začne govoričiti. Vztrajam, da mu nočem dati več, kot sem dolžna, saj je pravičen človek raje radodaren kot skop. Grozim mu z zakonom, reče mi, da se požvižga nanj in da mu bom plačala dve uri. Prideva do mirovnega komisarja, ki ga iz velikodušnosti ne bom imenovala, čeprav bi si zaradi izvajanja avtoritete, ki si ga je do mene dovolil, zaslužil uradno prijavo. Nedvomno se ni zavedal, da je ženska, ki je zahtevala svojo pravico, tako dobrotljiva in nepristanska avtorica. Ne da bi se oziral na moje razloge, me neusmiljeno obsodi na plačilo tega, kar zahteva kočijaž. Ker poznam zakon bolje od njega, mu rečem: »*Gospod, temu nasprotujem in opozarjam vas, da se ne držite načela vaše službe.*« Tedaj ta mož, ali bolje rečeno, blaznež, vzkipi, mi grozi s Silo, če v trenutku ne plačam, ali pa bom ostala ves dan v njegovi pisarni. Zahtevam, da me da odpeljati na okrožno sodišče ali mestno hišo, ker se moram pritožiti nad njegovim izvajanjem avtoritete. Strogi uradnik v prašni in odvratni suknji, kakršen je tudi

njegov pogovor, mi je v šali dejal: »*Ta zadeva bo šla nedvomno do Narodne skupščine?*« »*To je pa prav mogoče,*« sem mu odvrnila; in odšla sem napol besna, napol v smehu nad sodbo tega modernega Bride-Oisona,⁵ rekoč: »*Takšne sorte ljudje torej sodijo prosvetljeno Ljudstvo!*« Ne vidim drugega kot to. Podobne dogodovščine se dogodijo tako dobrim Patriotom kot slabim. Ni drugega kot krik o neredu na okrajih in sodiščih. Pravica se ne uveljavlja; zakona ne poznajo in bogve kako skrbijo za red. Ne moreš najti več kočijaža, ki bi mu zaupal prtljago; številke menjavajo po svoji volji in mnogi so, tako kot jaz, na kočijah izgubili znatne zneske. V starem režimu, najsi je bil še tako roparski, si prišel na sled svojim izgubam, tako da si dal poimensko poklicati kočijaže in natančno pregledati številke; kakorkoli že, bil si gotov. Kaj pa počno ti mirovni sodniki, kaj delajo ti komisarji, ti inšpektorji novega režima? Nič drugega kot neumnost in monopole. Narodna skupščina mora vso svojo pozornost usmeriti na to področje, ki zaobjema družbeni red.

P. S.

To delo sem sestavila že pred nekaj dnevi; spet je zamujalo pri tiskanju, in v trenutku, ko je gospod

---

⁵ Karikatura neumnega in korumpiranega sodnika iz Beaumarchaisove *Figarove svatbe*. Op. prev.

Talleyrand, katerega ime bo zanamcem vedno ljubo, ravno objavil svoje delo o načelih narodove vzgoje, je bilo to pisanje že v tisku. Srečna sem, če sem se srečala z načeli tega govornika! Vendar nisem mogla ustaviti tiska in izraziti čiste radosti, ki jo je moje srce občutilo ob novici, da je Kralj sprejel Ustavo, in da je Narodna skupščina – ki jo zdaj obožujem, vključno z opatom Mauryje, in tudi La Fayetteje kot bog – enoglasno razglasila splošno amnestijo. Božja previdnost, stori, da ta javna radost ni samo lažna utvara! Vrni nam v celoti vse naše begunce in da bom lahko skupaj z ljubečim ljudstvom poletela ob njihovem prihodu; in tega svečanega dne bomo vsi izkazali spoštovanje tvoji moči.

14. september 1791

KDO TI JE DAL SUVERENO OBLAST, DA ZATIRAŠ MOJ SPOL?

Eva D. Bahovec

Feminizem je razsvetljenski projekt, ki meri na univerzalnost. Povezan je z zahtevo po opiranju na lastni razum in konstitucijo svobodnega subjekta. V času francoske revolucije so bili s tem povezani boji za pravice človeka in državljana, v filozofiji razsvetljenstva iskanje odgovora na vprašanje *Kaj je razsvetljenje?*, v zgodovini feminizma pa zagovor pravic ženske.

Na vprašanje o razsvetljenstvu, ki je bilo zastavljeno v *Berlinskem mesečniku* v letu 1784, je odgovoril tudi Immanuel Kant. V ospredje je postavil zahtevo po individualni izbiri, na kateri lahko temelji skupna akcija, opredelil pa ga je kot izhod iz nezrelosti. Odgovor razsvetljenstva je vednost, ki je utemeljena v lastnem razumu in strnjena v geslu: *Drzni si vedeti!*

Dvesto let pozneje, v letu 1984, je na isto vprašanje odgovarjal Michel Foucault. Odgovoril je tako, da ga je razširil z vprašanjem *Kaj je revolucija?* in starejšim vprašanjem *Kaj je kritika?* Njegov skupni odgovor v predavanju o kritiki je soočenje z oblastjo: ne biti vladan, ne toliko, ne tako. (Foucault, 2016, 647)

»To, gospodje, je problem ...«

Razsvetljenstvo pomeni izhod iz stanja nezrelosti, za katero si je kriv človek sam, ko se namesto na lastni razum opira na zunanjo avtoriteto učitelja, zdravnika ali duhovnika. Tudi ženske bi morale imeti možnost, da se uprejo heteronomni avtoriteti, toda njihove ambicije so skromnejše in ne zadevajo avtonomije lastne osebe. Ženske revolucionarne Francije so drugače nagovorile svojega kralja: »Iz stanja nevednosti hočemo izstopiti zato, da bi lahko svojim otrokom nudile zdravo in razumno vzgojo.« (Nav. po Blum, 1986, 205)

Hočemo postati polnopravne državljanke, ki bodo lahko opravljale svoje moralno poslanstvo, so v nasprotju s tem zapisale v začetku leta 1789 v brošuri *Doléances des femmes française*. Ženske so svoje zahteve utemeljevale z mesta izključenih: »Kako naj se vzpostavi nov družbeni in pravni red, ko pa je polovica naroda iz njega izključena?« Prvo, pravo in osnovno vprašanje je izključitev žensk, so zapisale in poudarile: »to, gospodje, je problem«. (Ibid.)

Ko so se v letu francoske revolucije razmere skrajno zaostrole in je bil stari režim povsem spodkopan, so tako kot revolucionarji tudi ženske zagovarjale Rousseaujevo regeneracijo vrline in moralnega reda kot edino zdravilo

za odrešitev. Tri leta pozneje je Mary Wollstonecraft napisala slavni *Zagovor pravic ženske*, ki je zavezan mnogoplastni igri kritike in pripoznanja velikega učitelja Jean-Jacquesa Rousseauja. Še leto pozneje se je v enem zadnjih besedil nanj oprla tudi Olympe de Gouges, avtorica *Deklaracije o pravicah ženske in državljanke*. Ko je čakala na eksekucijo, je opisala svoje stanje z naslednjimi besedami: »Bolna in šibka, brez daru za javni govor – tudi v tem pogledu, tako kot v vseh drugih, sem podobna Jean-Jacquesu.« (Nav. po Blum, 1986, 215)

V tednu, ki je sledil, so republikanke skušale doseči, da bi lahko spregovorile pred skupščino, javno in naglas, kot se spodobi za razsvetljenstvo. Revolucionarji niso sprejeli njihovih zahtev, ampak so jih v opozorilo soočili s spiskom imen tistih, ki so jih že obglavili. Med njimi je bilo tudi ime – in glava – Olympe de Gouges.

Medtem ko so feministične glave padale druga za drugo, so jakobinci slavili idealno žensko. To je bila mati, ki doji svojega otroka. V avgustu 1793 je Jean-Louis David organiziral festival, namenjen počastitvi sprejema nove ustave. Na trgu Bastille je postavil velikanski kip matere z bujnimi dojkami, ki jih je stiskala s prekrižanima rokama, tako da je lahko mleko brizgalo v velikem loku. Iz naravnih virov njene čiste in zdravilne tekočine so se

predstavniki naroda svečano napajali, plesali, peli in se objemali v slavju, ki se je širilo od enega pariškega okrožja do drugega.

Takšen je bil tudi Robespierrov načrt za rešitev revolucije 'brez žensk' pred pogubo: organizirati veličasten, neodtujen in očiščujoč festival, ki nas bo povrnil v stanje spojenosti glasu in pomena, petja in besede, narave in vrline. Kot v Marxovem *18. brumairu Ludvika Bonaparta* nam bo, izčrpanim od revolucije in kot sovražnikom, pobitim na tla, povrnil človeške moči (Marx, 1967, 457), pripravil vstajenje in zanetil upor.

»Ponudim lahko le paradokse«

Feminizem je paradoksen projekt. Če bi še naprej razvijala svoje misli, je zapisala Olympe de Gouges v enem svojih pamfletov, bi šla predaleč in bi me »neusmiljeno obsojali, da sem ženska, ki ponuja le paradokse, ne pa lahko rešljive probleme.« (Gouges, nav. po Scott, 1996, 4) De Gouges ni le oporekala razširjenim prepričanjem o blagodejnih učinkih vzgoje in razvoja znanosti, ampak se je tudi jasno zavedala paradoksnosti položaja ženske v revolucionarni Franciji, pa tudi lastnega mesta izjavljanja. (Ibid.) Paradoks

pomeni mnenje, ki prinaša izziv in kritiko vladajoče ortodoksije in je v nasprotju s prejšnjo tradicijo in 'dokso' (Scott, 1996, 4)

Paradoks je položaj, ki je v nasprotju z dominantnim in svojo opozicijsko vlogo tudi jasno poudari. Že sam kot tak je opozicijska misel, toda za feminizem je paradoks še nekaj bolj temeljnega.

Feminizem je paradoksen projekt, ker v svojem delovanju in boju za ženske proizvaja tisto, kar si prizadeva odpraviti: samo spolno razliko (Scott, 1996, 3) V tem osnovnem pomenu je paradoks na isti strani kot konfliktnost ali protislovnost abstraktnega individua kot nosilca političnih pravic. Jasna meja nove univerzalnosti, ki jo je vpeljala revolucija, pa so bile prav pravice ženske in s tem povezana dvosmiselnost, paradoksnost in izključevanje. (Scott, 1996, 12 in 14)

Paradoks ima še mnogo širše razsežnosti; je ponavljajoči vzorec, ki »zahteva drugačen način branja, kakršnega so vajeni zgodovinarji«. (Scott, 1996, 16) Zavedati se moramo, da so bili feministični paradoksi povečini dojeti kot posledica osebne zmedenosti in kaotičnosti ter povezani s prepričanji, da so nerazumne in nevarne ter nekakšne 'ženske-moški'. Olympe de Gouges so jakobinci usmrtili zaradi njene pretirane imaginacije; Hubertin Auclert iz časa pariške komune so

primerjali z meduzo, ki jo je »prizadela norost ali histerija; bolezen, zaradi katere je pojmovala moške kot sebi enake.« (Ibid., 17) Ob koncu stoletja je Madeleine Pelletier, ki so jo zaradi feminizma obtoževali, da je vir moralnega propada, svoja zadnja leta preživela zaprta v umobolnici. (Ibid.)

Histerijo, ki je v središču paradoksa žensk, je že Platon pojasnjeval kot bolezen žensk. Naj so jo pozneje pojmovali kot nekaj nemoralnega ali preprosto kaotičnega, vedno je veljala za znamenje osebne usode ženskega spola. Freud jo je z vpeljavo nezavednega in v svojih spopadih s seksualno moralo izmaknil medicinskemu redu in 'doksi', prisluhnil je njenemu govoru in jo osvobodil. Feminizem, ki navezuje na Freuda, pa je iz histerije naredil orodje razsvetljenstva kritike na bojnem polju feministične epistemologije. (Bahovec in Mesec, 2018, 215) Za feminizem je histerija figura upora.

V družbi, ki je izrazito ali pa prikrito, nikakor pa ne zgolj navidez mizogina in patriarhalna, je videti upor, nepodredljivost in 'osebna paradoksnost' nekaj veliko bolj racionalnega od podrejanja. Kar velja za kritiko, ki psihoanalitično terapijo obtožuje prilagajanja na kaotične in na glavo postavljene družbene razmere, velja tudi za feminizem: potrebno se je upirati oblasti v

vseh oblikah, od medicinskega reda prek viktorijanske morale do pravnega normativizma, da ženske ne bi bile toliko vladane. Hkrati pa je potrebna distanca do lastnega položaja kot potencialnega vzvoda novih oblastnih razmerij. Če Lacan v svoji vrnitvi k Freudu pravi, da histeričarka potrebuje gospodarja, posredno opozori tudi na paradoks, ki ga je prinesla na dan zgodovina revolucionarne Francije. Toda pravo vprašanje se zdaj glasi, kako se izviti iz tega primeža in se odločiti za kak drug iztek od tistega, ki histeričarke ne more ali noče ločiti od 'diskurza gospodarja'. Pravo vprašanje se glasi, kako *in concreto* povezati razsvetljenstvo, kritiko in revolucije s praksami svobode – tako za moške kot za ženske.

Kako ne biti tako in toliko vladana? Psihoanaliza za feminizem ni bila nikoli kraljevič na belem konju. Prej je dvorezni meč, kakršnega Freud pripiše sami ženski seksualnosti. Toda ne brez enega ne drugega ni človeške kulture in bojev okrog seksualne morale. V času francoske revolucije jih je bojeval Sade, v času meščanske revolucije Sacher-Masoch, do pojma pa jih je prignal Sigmund Freud.

Freud je slavil francosko državo, ker je uvedla državljansko vzgojo. Toda obtičala je na polovici poti. Poleg državljanske vzgoje bi morala vpeljati tudi vzgojo

za 'seksualno razsvetljevanje otrok', ki pa ne bi smela biti prepuščena duhovnikom. (Freud, 2006, 15) Toda državljanska seksualna vzgoja je ostala le projekt, tako kot so pravice ženske še danes ostale brez pripoznanja spolne pogodbe in brez možnosti, da bi prepoznale paradoksnost lastnega položaja. (Pateman, 2016, 248).

Feminizem in neustrašni govor

Osvobajanje razuma v stoletju razsvetljenstva in osvobajanje ženskega telesa v stoletju feminizma odpirata prostor za aktualizacije feministične teorije in filozofije. Pravice ženske in državljanke so abstraktne pravice, ki ne vključujejo ne Freudove kritike seksualne morale ne Beauvoir in njene zahteve po ekonomski, družbeni in eksistencialni enakosti. (Scott 1996, 170) Gotovo pa predstavljajo enega prvih in najpomembnejših pogojev za to.

Obdobje razsvetljenstva je bilo obdobje drznosti in poguma. Nagovor razsvetljenstva je nagovor opiranju na vednost, ki so jo enciklopedisti poskušali popisati do zadnje potankosti. Že pred razsvetljenstvom pa je bil tudi nagovor same filozofije, ki začenja v antiki, nagovor k pogumu, le da je bilo namesto enciklopedične strasti

in sistematičnega zbiranja v ospredju nekaj drugega. To je bila resnica, natančneje, pogum za resnico in grška *parrhesia*, s katero je lahko pozni Foucault razširil svoj odgovor na vprašanje o razsvetljenstvu.

Govoriti resnico je lahko potencialni vzvod oblasti, ki od nas zahteva, da povemo vso resnico o sebi, svoji intimnosti in seksualnosti, in prav na tej podlagi začne razpredati mogočno mrežo oblastnih razmerij. Govoriti resnico pa je prav tako nekaj osvobajajočega, če so izpolnjeni pogoji za posebno obliko govora, ki je s tem povezana. To je *parrhesia* ali neustrašni govor, ki pomeni govoriti resnico, resnica pa pomeni tisto, kar govorec ve in verjame, da je resnično, namesto da bi se podredil zunanji avtoriteti in tujemu mestu izjavljanja.

Tako kot razsvetljenska drža tudi *parrhesia* pomeni odgovornost, toda namesto razumu heteronomne avtoritete je v ospredju odnos do oblasti, ki vključuje nevarnost. Govoriti resnico pomeni povedati vladarju, kar misliš, da je resnično, čeprav lahko s tem tvegaš glavo. *Parrhesia* meri na kritičnost v navezavi na mesto izjavljanja, ki je nekaj drugega od izjave in njene resničnostne vrednosti. Tudi v tem pogledu jo je mogoče primerjati z vprašanjema o razsvetljenstvu in kritiki. Neustrašni govor ni le pravica do govora, ampak zadeva

razmerje med govorom, kritiko in oblastjo, ki vključuje razsežnost dramatizacije. (Sforzini, 2013, 141)

Morda bi lahko antični dramatizaciji resnice in s tem povezanim pogumom dodali feministično histerizacijo upora, ki je bila znanilka državlanskega upora ženske. Morda bi lahko feminizem postal branik seksualnega razsvetljevanja državljanov, ki ga je Freud zagovarjal že v začetku dvajsetega stoletja, a več kot stoletje pozneje še vedno ni pravih izgledov za to. Morda ...

Zato se lahko vprašamo, ali obstaja '*parrhesia* po žensko'. Kot nakazujejo foucaultovska raziskovanja, jo lahko najdemo v Evripidovem *Ionu*, čeprav beseda ni omenjena. To je neustrašni govor Kreuse, ki kot nekak zgodnji odmev aktualnih feminističnih gibanj opozarja na posilstvo in o tem tudi javno spregovori. (Sforzini, 2013, 151) V horizontu filozofije, ki rutinsko pozablja, izključuje ali omalovažuje spolno razliko, je videti takšna najdba dragocena. Toda zgodovinska paradoksnost in protislovnost s tem nista odpravljeni; prej bi lahko rekli, da se še zaostrita, medtem ko univerzalnost ostaja na strani moške dominacije, ki se paradokсно povezuje z drugimi oblikami podrejanja. (Balibar, 2009, 19)

Kolikor daleč nazaj nam seže oko, lahko ponovimo z Beauvoir, tako dolgo so bile ženske dominirane in podrejene. Temu 'tako dolgo' lahko dodamo tudi čas od

izida *Drugega spola* do današnjega dne. Spolna razlika ostaja vprašanje, problem, paradoks in protislovje. Zasledimo jo lahko v obliki večne vojne med spoloma, ki je kot proizvod dolge civilizacije globoko zakoreninjena v žensko kot »vmesno bitje med moških in kastratom«. (Beauvoir, 2013, 5)

Ženska se ne rodi, ženska to postane, se glasi drugi začetek *Drugega spola*. (Ibid.) Ženska se ne rodi, toda jaz to postanem, je dodala Julia Kristeva, in s tem feministični kritiki odprla možnost za razpravo o subjektivnosti v jeziku. (Bahovec in Mesec, 2017, 215) Ta subjektivnost ni samo na strani razvpite izkušnje žensk in njihovega zatiranja, ki ga zgodovina popisuje do zadnje potankosti. To je subjektivnost, ki vznikne z govornim dejanjem in ga je mogoče namesto v človeku nasploh ali abstraktnem državljanu utemeljiti v izjavljalnem 'mi' kot izvotleni, a ne več abstraktni instanci zgolj postulirane univerzalnosti.

V poznem srednjem veku se je Christine de Pizan spraševala, ali naj obžaluje, da se je rodila v ženskem telesu. To je bilo seveda retorično vprašanje. Lahko pa obžalujemo, da smo se rodili v civilizaciji, v kateri so ženske od nekdanj zatirane. To pa ni več retorično vprašanje, ampak feministični nagovor za razsvetljenje in neustrašni govor.

Postscriptum

Zagovor ženske v času francoske revolucije – to je zgodovinski trenutek in konceptualni zlom, ki mu je namenjena nova izdaja *Deklaracije o pravicah ženske in državljanke* Olympe de Gouges.

Besedilo je prvotno izšlo v reviji za ženske študije in feministično teorijo *Delta*, ki je veliko skrb posvečala izdajanju temeljnih del, od prvih začetkov s Christine de Pizan in njeno *Knjigo o mestu dam* prek Virginije Woolf, njene *Lastne sobe* in *Treh gvinej*, do Simone de Beauvoir in njenega *Drugega spola* kot vrhunca spregledane tradicije feministične misli, ki kot podtalni tok novega materializma najeda filozofski *mainstream*.

Ponatis Olympe de Gouges prihaja v času, ko slavimo 25. obletnico feminističnega festivala *Mesto žensk*, ki je po padcu berlinskega zidu sledil nizu novih dogodkov, od množičnega gibanja za ohranitev pravice do abortusa prek številnih novih publikacij do ustanovitve posebne parlamentarne komisije in vladnega urada. Sledil je festival, ki je namenjen promociji žensk v kulturi, hkrati pa od samih začetkov povezuje feminizem z zgodovino, filozofijo in psihoanalizo. Kako inspirativne so vse te povezave za

sam feminizem, ni mogoče nikoli dovolj poudariti. (Bahovec in Mesec, 2018, 125-126)

Ker je čas praznovanja jubilejne obletice ob izteku drugega desetletja stoletja vse bolj tudi čas pohoda antirazsvetljenstva, je videti to še toliko bolj potrebno. Antirazsvetljenstvo hodi z roko v roko s tistim, kar je Umberto Eco poimenoval večni fašizem ali 'urfašizem' in predstavil v prepletu opisovanja lastnega otroštva in italijanske politične zgodovine. Prikazal ga je kot novo verzijo wittgensteinovske igre, ki izhaja iz permutacij ključnih elementov, naštetih po glavnih točkah. (Eco, 2017, 32) Ecov urfašizem ali večni fašizem temelji na zavračanju modernizma in poveličevanju tradicije, ki je značilno tako za katoliško kontrarevolucijo po francoski revoluciji kakor že prej za pozni helenizem. (Ibid., 34) Ta je nastal kot reakcija na antični racionalizem, sklene Eco, danes pa lahko dodamo tudi 'reakcijo' na grški neustrašni govor.

Urfašizem promociji herojev in njihovega boja, priseganju na akcijo zaradi akcije in 'življenja za boj' namesto boja za življenje nekako naknadno in od strani dodaja mačizme in patrirahijo, ki parazitirata na 'večnem' falocentrizmu in strahu pred razliko v širšem pomenu. (Eco, 2017, 39) Popularni elitizem, ki ponižuje šibke, in kvalitativni populizem, ki briše človekove

pravice, ustvarjata videz, da je potreben gospodar. (Eco, 1917, 43) Kako težko se je videzu upreti, nas uči prav tako dolga in 'večna' zgodovina naše civilizacije. Kako težko se je upreti oblasti, pa skoraj prav tako dolga, domala večna zgodovina bojev za pravice žensk.

Urfašizem, to je eden glavnih Ecovih poudarkov, ne prenese kritike, ki je znamenje razsvetljenstva in moderne. Temelji na individualni ali družbeni frustraciji in, brez kakršne koli družbene identitete, vedno znova poziva h ksenofobiji in boju s sovražniki, ki so hkrati prešibki in premočni. (Eco, 2017, 43) Toda danes je vse bolj videti, da je prav mizoginija tisti 'pravzrok', ki naddoloča vse druge, in da spolna razlika ni razlika, kakor so vse druge. Prav tako pa so danes seksualnosti 'na delu' kot še nikoli. (Milner, Žižek, Lucchelli, 2018, 9-10)

Zato je mogoče, da večni fašizem ni le naknadno »prestaval svoje volje do moči na seksualna vprašanja« (Eco, 2017, 45), ampak ga je večna podrejenost ženske aficirala že v samem izhodišču in moramo prav tu iskati ključ ne le za histerijo, ampak tudi za spoprijem z univerzalno 'norostjo' človeške civilizacije, ki ostaja slepa za žensko vprašanje in ujeta v lastne teoretske paradokse.

Prav mogoče je, da je Beauvoir že pred sedemdesetimi leti, ko je izšel *Drugi spol*, upravičeno izpostavljala vojno med spoloma, kot je pred njo Olympe de Gouges izpostavila paradokse, ki niso razrešljivi v stare ali nove 'sanje o simetriji'. Moške in ženske ločuje meja, ki je še težje prekoračljiva kakor meja kakega kastnega sistema in prav kot tako jo je treba, paradokсно, odpraviti.

BIBLIOGRAFIJA

- Bahovec, Eva D. (1999). »Christine de Pizan in problem začetka«. V: Pizan, Christine de. *Knjiga o mestu dam*. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave, str. 7-31.
- Bahovec, Eva D. in Mesec, Polona (2018). »*Così fan tutti*. Filozofija, psihoanaliza, feminizem«. *Problemi*, št. 9-10, str. 11-28.
- Balibar, Étienne (2016). *Des Universels. Essais et conférences*. Pariz: Galilée.
- Beauvoir, Simone de (2013). *Drugi spol*. Ljubljana: Krtina.
- Blum, Carol (1986). *Rousseau and the Republic of Virtue. The Language and Politics in the French Revolution*. Ithaca in London: Cornell University Press.
- Eco, Umberto (2017). *Il fascismo eterno*. Rim: La nave di Teseo.
- Foucault, Michel (2016). »Kaj je kritika?« *Šum*, št. 6, str. 643-676.
- Freud, Sigmund (2006). »O seksualnem razsvetljevanju otrok«. V: *Spisi o seksualnosti*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo, str. 7-15.

- Löwy, Michael (2009). »Théologie et antifascisme chez Walter Benjamin«. V: *La révolution est le frein d'urgence*. Pariz: Éditions de l'éclat, str. 119-135.
- Marx, Karl (1976). »18. brumaire Ludvika Bonaparta«. V: Marx, Karl in Engels, Friedrich. *Izbrana dela*. Ljubljana: Cankarjeva založba, str. 447-574.
- Malabou, Catherine (2011). *Bodi moje telo. Dialektika, dekonstrukcija, spol*. Ljubljana: Krtina.
- Milner, Jean-Claude, Žižek, Slavoj, Lucchelli, Juan (2018). *Sexualités en travaux*. Pariz: Ed. Michèle.
- Pateman, Carol (2016). *Spolna pogodba*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Pizan, Christine de (1999). *Knjiga o mestu dam*. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave.
- Scott, Joan Wallach (1996). *Only Paradoxes to Offer. French Feminists and the Rights of Man*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sfrozini, Arianna (2013). »Dramatiques de la vérité. La *parrhésia* à travers la tragédie antique«. V: Lorenzini, Daniele, Revel, Ariane in Sforzini, Arianna. *Michel Foucault: éthique et vérité 1980-1984*. Pariz: Vrin, str. 139-160.
- Wollstonecraft, Mary (1993). *Zagovor pravic ženske*. Ljubljana: Krtina.